

Svensk sjöfart, neutralitet
och det väpnade
neutralitetsförbundet
1780–1783

Leos Müller

Vad betydde neutralitet på sjuttonhundratalet?

Skeppet *Neutraliteten* lämnade Stockholm den 9 juli 1783. Nästan tre månader senare, den 25 september 1783, avseglade ett annat fartyg med samma namn, snau-
en *Neutraliteten*, från Stockholm. Samma snauskepp återkommer sedan i skepps-
registren mellan åren 1785 och 1793. Senare, under franska revolutionskrigen
på 1790-talet, hittar vi två andra fartyg som bär samma namn: *Neutraliteten* och
Neutral.¹

Neutraliteten och *Neutral* låter som märkliga namn för fartyg. Det är svårt att tänka sig ett modernt svenskt rederi som skulle ge en bilfärja namn *Neutraliteten*. Förvisso har Sverige varit neutralt sedan slutet av Napoleonkrigen och i dag betraktas neutraliteten närmast som en del av den svenska identiteten. Men neutraliteten tycks inte höra till Gustav III:s och frihetstidens 1700-tal med alla dess krig. Sverige hade trots förlusten av stormaktsstatus 1721 bedrivit en offensiv utrikespolitik och varit involverat i ett flertal krig mot Ryssland, Danmark och Preussen. Relationerna med de nordiska grannländerna var spända under hela 1700-talet. Men denna offensiva linje utgjorde endast en del av Sveriges utrikespolitik. Det fanns en anmärkningsvärd skillnad mellan Sveriges politik mot sina grannar i norr och den försiktiga och kommersiellt motiverade politik som Sverige förde utanför Östersjöområdet.

Sjuttonhundratalet kännetecknas av en utdragen hegemonikamp mellan Frankrike och Storbritannien, ibland kallad andra hundraårskriget, som pågick mellan 1689 och 1815. England (senare Storbritannien) och Frankrike blev involverade i en lång rad av krig på kontinenten och i kolonierna. Ett utmärkande drag för denna kamp var att striderna ofta utkämpades till sjöss. Sverige undvek, med undantag för sjuårskriget, att engagera sig i denna utdragna hegemonikamp, trots sin allians med Frankrike. Från slutet av sjuårskriget förde man en konsekvent

neutralitetspolitik i förhållande till de västeuropeiska makterna, vilken innebar neutralitet under nordamerikanska frihetskriget och de franska revolutions- och Napoleonkrigen.

Det tydligaste uttrycket för den svenska neutralitetspolitiken var den så kallade väpnade neutraliteten mellan åren 1780 och 1783. Den byggde på ett samarbete med andra neutrala stater, nämligen Ryssland och Danmark, som formaliserades i neutralitetsförbundet, och som Preussen, Portugal och Bägge Sicilierna anslöt sig till senare. Neutralitetsförbundet riktade sig formellt mot alla krigförande parter i nordamerikanska frihetskriget, men i verkligheten var dess mål Storbritannien. Fartygen med de märkliga namnen som vi hittar i skeppsregistren från 1780- och 1790-talen är ett spår av den väpnade neutraliteten.

Själva det faktum att begreppet neutralitet förekommer i fartygsnamnen visar att neutraliteten var särskilt viktigt i maritima sammanhang. Neutralitet var viktig för de nordiska ländernas möjligheter att bedriva sjöfart utanför Östersjöområdet. Som neutrala fick de inte attackerats av de krigförande. Det är följaktligen i maritim kontext som fenomenet neutralitet diskuterades under 1700-talet och det gjorde man utifrån två väldigt olika perspektiv. Å ena sidan diskuterades neutralitet som en mycket konkret praktisk fråga för handelsmän, redare, diplomater, sjöofficerare och i viss mån jurister. Neutralitet handlade då om gränsdragningar mellan det lagliga och olagliga i krig; om ett kapat fartyg var lovligt (lagligt) pris eller om det borde släppas fritt, om definitioner av krigskontraband och verksam hamnblockad, om de krigandes rätt att genomsöka fartyg under neutral flagg. Affärs- och diplomatisk korrespondens under krigstider var full av frågor som berörde detta. Å den andra sidan blev neutralitet en viktig princip som diskuterades av naturrättsfilosofer. Man såg neutralitet som ett bättre sätt att organisera internationella relationer än den realpolitik som dominerat Europa sedan westfaliska freden 1648. Det europeiska statsystemet under tidigmoden tid präglades av anarki och djup antagonism. Kriget var ett utmärkande drag för systemet och statens förmåga att delta i och finansiera krig var avgörande för dess överlevnad.² Det väpnade neutralitetsförbundet mellan Ryssland, Sverige och Danmark kunde då uppfattas som början på ett nytt och mer harmoniskt statsystem.

Syftet med denna essä är att diskutera de två skilda uppfattningarna om neutralitet och visa hur och varför de fördes samman under det väpnade neutralitetsförbundet 1780–1783. En viktig del av förklaringen var utvecklingen av begreppet neutralitet mellan sjuårskriget och nordamerikanska frihetskriget. Sjuårskriget hade nämligen en avgörande roll för den form som neutralitetspolitiken fått under resten av 1700-talet. Jag kommer att ägna uppmärksamhet åt Martin Hübner, en dansk-tysk författare och jurist, som var involverad i den danska neu-

tralitetspolitiken under sjuårskriget och som skrev flera centrala arbeten om neutral sjöfart och de neutralas rättigheter. Gustav III:s politik kommer att placeras i kontext av denna neutralitetsdiskurs och de specifikt svenska utgångspunkterna kommer att diskuteras.

Det historiska arvet efter den väpnade neutralitetsförbundet 1780–1783 spelade en viktig roll för uppfattningar om neutralitet under 1800-talet. Erfarenhet från 1780–1783 och även från franska revolutionskrigen var viktiga för utformningen av USA:s utrikespolitik fram till första världskriget. I dag är det lätt att glömma att USA faktiskt förde en neutral politik i förhållande till europeiska konflikterna under hela 1800-talet helt enkelt därför att USA då var en relativt liten och svag stat.

Neutralitet och krig

I 1700-talets politiska diskurs fanns det två helt olika sätt att betrakta neutralitet och neutralitetspolitik. Å ena sidan sågs neutraliteten som en kortsiktig, egoistisk, moraliskt förkastlig och "fög" politik. En neutral stat utnyttjade de andras krigande för egna egoistiska, framförallt ekonomiska syften; den tjänade pengar på de andras blod. Denna negativa syn på neutralitet och neutralitetspolitik hade sina rötter i *bellum justum*-principen (det rättfärdiga kriget), som går tillbaka till medeltiden. Enlig *bellum justum* principen var ett krig legitimt endast om krigsorsaken var rättfärdig. Och i ett rättfärdigt krig kunde ingen stå neutral därför att då stod man på den andra sidan: den orättfärdiga. Neutraliteten var därmed moraliskt fel.³

Kring 1600 kodifierades begreppet *bellum justum* i Hugo Grotius och Alberico Gentilis skrifter men samtidigt öppnade man för viss omtolkning av krigets legitimitet.⁴ Hugo Grotius öppnade för möjligheten att stå utanför ett krig om det var svårt att avgöra vem av de krigande som hade rätten på sin sida, vem av de krigande som förde det rättfärdiga kriget. I en sådan situation borde man behandla de krigande på ett opartiskt sätt och undvika att beblanda sig med dem. Detta argument legitimerade neutralitet i en krigssituation. Grotius själv undvek dock begreppet neutralitet.

Efter den westfaliska freden, med ett internationellt system som präglades av realpolitiskt tänkande, blev det ännu svårare att avgöra vem av de krigande som förde ett rättfärdigt krig. Om alla stater agerade endast i sitt eget intresse, kunde den neutrala statens egoism inte vara värre än den krigande statens egoism. I ett system som dominerades av hegemonistrid och anarki i internationella relationer borde neutralitet accepteras som en fullt legitim politik.

De wanhoopige Britten, en de vernoegde Americanen, op de tyding van diffensive alliantie, on bepaalt convey, en gewapende neutraliteit (Den förtvvlade britten, och nöjde amerikanen, nyheten om defensiv allians, obegränsade konvojer och väpnad neutralitet). Holländsk politisk karikatyr från omkring 1780, en reaktion på den väpnande neutraliteten 1780.

Men neutraliteten handlade inte endast om legitimiteten i att avstå från att delta i krig. Neutraliteten hade alltid haft en viktig ekonomisk dimension. De neutrala hade försett de krigförande med varor, både för krigsbehov och för andra behov, och själva krigssituationen utgjorde ett utmärkt tillfälle att tjäna pengar. Detta förklarar varför frågan om neutral handel och sjöfart hamnade i centrum av den tidigmoderna debatten om neutralitet och varför frågan om neutral handel och sjöfart blev mer ifrågasatt än neutralitet i sig. Särskilt en aspekt av den neutrala handeln var motbudande. Ju fler stater blev inblandade i krig desto mer tjänade de neutrala på det, och ju fler stater som stannade utanför kriget och var neutrala desto mindre tjänade de på kriget.

Denna syn på den neutrala handeln och dess moraliska aspekter illustrerar väl den internationella handelns Janusansikte under merkantilismens tidevarv. Å ena sidan, och i enlighet med det merkantilistiska tänkandet, uppfattades den internationella handeln som en annan form, eller ett komplement, till hegemonikampen. Krig och internationell handel handlade om samma kamp men med olika medel. Efter 1648 handlade hegemonikampen framförallt om kolonier och den

koloniala handeln, i mindre utsträckning om gränsdragningar och erövring av nya territorier. Så var det i alla fall för det andra hundraårskriget mellan Storbritannien och Frankrike. Krig och internationell handel var bara två sidor av samma mynt: hegemonikampen. Handeln, den koloniala handeln och exporten, gav staten ekonomiska resursen och politisk makt, men handeln var i sig också orsaken till hegemonikampen. "Jealousie of trade" eller handelsavundsjukan som myntades av David Hume, pekade precis på detta fenomen.⁵

Den andra sidan av Janusansiktet visade den internationella handeln från ett helt annat perspektiv. Idéer om "sociabilitet" och handelsutbytets viktiga roll för sociabilitet, med andra ord människans förmåga att umgås med andra människor på ett fredligt sätt, ingick i det klassiska naturrättsliga tänkandet sedan Samuel Pufendorf. Enligt Pufendorf var handelsutbyte ett uttryck för ett socialt beteende mellan människor som representerade ett högre stadium av mänsklig utveckling, ett stadium av civilisation i jämförelse med barbariet. Och Pufendorfs förståelse av sociabilitet spelade en avgörande roll för utvecklingen av Adam Smiths stadie-teori. Enligt Adam Smith var "Age of Commerce", den kommersiella tidsåldern, civilisationens högsta stadium. För Smith var sociabilitet en nödvändig förutsättning för mänsklighetens överlevnad, det var den egenskap som skiljde människor från djur. Handelsutbyte och arbetsdelning gick alltså hand i hand och var naturliga följderna av mänsklig sociabilitet.⁶ Med andra ord: internationell handel gjorde människan mer human och civiliserad. Det var verkligen en helt annan bild av handeln än "Jealousie of trade".

Abbé Ferdinando Galiani (1728–1787), en napolitansk upplysningsfilosof, skrev sina arbeten under samma tid som Adam Smith. I likhet med Smith och naturrättsfilosoferna hävdade Galiani att handelsutbytet måste ses som ett uttryck för den mänskliga förmågan att umgås under fredliga förhållanden.⁷ Vad som gör Galiani intressant i samband med denna essä är hans intresse för neutralitet. Galiani skrev sina verk som medborgare av konungariket Bägge Sicilierna, Italiens viktigaste stat under 1700-talet och en neutral stat under nordamerikanska frihetskriget. I likhet med Sverige och Danmark förde Bägge Sicilierna en neutralitetspolitik i stormaktskonflikten mellan Spanien och Frankrike å den ena, och Storbritannien å den andra sidan. Även Bägge Sicilierna hade betydande intressen i neutral handel och sjöfart. Galianis verk uttryckte både hans filosofiska övertygelse om handelsutbytets goda inflytande på människans utveckling och en pragmatisk syn på den napolitanska utrikespolitiken. En sådan kombination av filosofiska argument och pragmatisk politik är föga förvånande. Hugo Grotius och hans samtida förde sina lärda diskussioner under samma premisser och så var det även för Martin Hübner som nedan skall få mer utrymme.⁸

”Fritt skepp gör fritt gods” – Neutral handel och sjöfart

Av det ovasagda framgår tydligt att neutralitet var ett högst relevant begrepp i maritima sammanhang. Det handlade om de neutralas rättigheter att frakta vilka varor de ville och till vilka destinationer de ville, även om destinationen hörde till ett krigförande land och om varorna ombord ägdes av krigförande eller var destinerade till krigförande. Under 1600-talet, när den holländska sjöfarten dominerade haven, erkändes i princip ståndpunkten att neutral flagga täcker skeppets last – ”fritt skepp gör fritt gods”.⁹

Men det fanns ett viktigt undantag från denna regel. Last som var direkt användbar i krig, såsom vapen, ammunition och liknande, kallades krigskontraband och kunde legitimt konfiskeras. Frågan vad som var direkt användbart i krig och vad som inte var det, med andra ord frågan om definition av krigskontraband, ledde till många konflikter mellan de neutrala och krigförande. Definitioner av krigskontraband fanns som oftast infogade bilaterala handelsavtal mellan länderna i de paragrafer som garanterade rätten till fri handel under krig. Handelsavtalet mellan England och Holland från 1674 definierade till exempel krigskontraband på ett mycket snävt sätt, som enbart skjutvapen och ammunition. Denna snäva definition av krigskontraband gjorde det möjligt för holländarna att exportera livsmedel och skeppsförnödenheter till alla krigförande därför att de inte uppfattades som krigskontraband av den engelska flottan och engelska kapare.¹⁰ Även det danska handelstraktatet med England, från 1670, gav danskarna ganska fritt utrymme för export av olika varor. Det definierade krigskontraband som soldater, vapen, kanoner, granatkastare, fartyg och något vagt ”krigsförnödenheter”.¹¹

Definitionerna av krigskontraband i de två handelstraktaterna gjorde det lättare för de båda länderna att engagera sig i neutral handel. I synnerhet var detta viktigt i deras handel med Västindien, som huvudsakligen bestod av import av kolonialvaror och export av jordbruksprodukter från Europa och som knappast kunde karaktäriseras som krigsförnödenheter. Handelstraktatet mellan Sverige och England från 1661 som var styrande för den brittiska definitionen av krigskontraband ombord på svenska fartyg innehöll en mycket vag definition av krigskontraband.¹² Följaktligen ansågs att svenskt järn och skeppsförnödenheter var krigskontraband och kunde konfiskeras av kapare. Sverige var, med andra ord, i en sämre situation än Holland och Danmark.

Principen ”fritt skepp gör fritt gods” och en exakt definition av krigskontraband var två viktiga villkor för 1700-talets neutrala handel. Ett tredje villkor gällde de neutralas rättighet att anlöpa hamn i krigförande land. Även denna rättighet var omtvistad. De neutrala hävdade att de hade rätt att anlöpa alla hamnar

de ville om hamnblockaden inte var effektiv. De krigande hävdade sin rätt att deklarerat en hel fiendtlig kust i blockad, även om de inte hade faktiska förutsättningar att genomföra blockaden. Principen ”fritt skepp gör fritt gods”, definitionen av krigskontraband och effektiv blockad var de tre viktigaste principfrågorna som rörde neutralitet och neutral handel och sjöfart under 1700-talet. Som påpekats ovan definierades delvis de neutralas rättigheter i bilaterala avtal. Storbritannien som dominerade haven hade ett begränsat intresse att omförhandla sådana avtal, om förändringen inte gjordes till briterernas fördel. Därför fortsatte man från brittiskt håll att utgå från 1600-talets dokument trots att de utgick från en helt annan internationell situation.

Utöver de bilaterala avtalen kodifierades den neutrala rätten i bredare uppgörelser efter stora krig. Till exempel innehöll fördraget i Utrecht 1713, som avslutade spanska tronföljdskriget, en del om de neutralas rättigheter: regeln ”fritt skepp gör fritt gods” och rätten till fri sjöfart mellan neutrala och krigförande hamnar. De neutrala såg fredstraktatet från Utrecht som en del av den internationella rätten (folkrätten) och som en allmän garanti för deras rättigheter. Britterna påpekade å sin sida att de neutrala inte hade varit med i Utrecht och därmed inte kunde hänvisa till fredsföredraget.

Ett avgörande moment i utvecklingen av diskursen om neutralitet och de neutralas rättigheter var sjuårskriget. Det var det första globala kriget mellan europeiska stater och det utkämpades till stor del till havs. Kriget handlade i stor utsträckning om kolonierna och den koloniala handeln. Det var också ett krig där Västindien och Nordamerika utgjorde viktiga slagfält och där neutrala stater fick spela en viktig roll. Under kriget publicerades fler viktiga verk om de neutralas rättigheter och en av de mest intressanta skribenterna som sysslade med neutralitet var Martin Hübner. Hübners tankar om handel, neutralitet och internationell ordning hör till samma diskurs som Samuel Pufendorf, Ferdinando Galiani och Adam Smith, som nämndes ovan. Men Hübner måste också läsas som en förespråkare för specifika danska intressen i kriget. Och Hübner är relevant för det väpnade neutralitetsförbundet 1780–1783 och därmed även för svensk neutralitetspolitik.

Martin Hübner och neutralitet under sjuårskriget

Martin Hübner (1723–1795) föddes i Hannover men kom redan som barn till Danmark.¹³ År 1744, tjuugoett år gammal, blev han privatlärare i greven Christian Holsteins (1735–1799) familj. Efter studier vid Sorö Akademi utnämndes han

till professor designatus i filosofi och historia vid Köpenhamns universitet. Tjänsten var oavlönad och Hübner fick klara sig på kortare uppdrag och stipendier. År 1752 fick han ett treårigt stipendium för en grand tour i Europa. Resan blev dock längre än planerad och han tillbringade sju år utomlands; i Tyskland, Schweiz, Frankrike, Holland och Storbritannien. I ett typiskt grand tour-manér besökte han universitet och storstäder. Han ägnade sig främst åt studier av ekonomiska ämnen: jordbruk, industri och handel. Efter tre år utomlands ansökte han om nytt finansiellt stöd för att resa till Italien. Hans resa till Italien vittnar om det danska intresset för handel och sjöfart på Medelhavet. Det var naturligtvis inget ovanligt. Hübners svenske samtida, Johan Westerman (Liljencrantz), Gustav III:s framtida finansminister och flytig skribent i ekonomiska frågor, gjorde sin Italienresan under samma tid. Även han var intresserad av handelns och sjöfartens organisation.¹⁴

Under sin vistelse utomlands publicerade Hübner ett antal viktiga verk. År 1758 kom hans *Essai sur l'Histoire du droit naturel* ut om naturrättens historia. Men samtidigt som han skrev denna bok arbetade han också med en text om de neutralas rättigheter. Utkastet till boken skickades redan 1757 till Hübners sponsor, den danske utrikesministern Johann Hartwig Ernst von Bernstorff. Bernstorff var inte imponerad och Hübner fick vänta ytterligare två år innan hans bok om de neutralas rättigheter publicerades i Haag under titeln *De la saisie des batiments neutres*.

Trots flera publikationer och inflytelserika beskyddare i Köpenhamn lyckades Hübner inte hitta en lämplig anställning i Danmark. Först 1759 fick han ett erbjudande att arbeta för den danska ambassaden i London. Under sjuårskriget kapades ett stort antal danska fartyg till Storbritannien och de väntade i landet på utslag av de brittiska prisdomstolarna.¹⁵ De danska ägarna sökte juridisk hjälp hos ambassaden i London men representationen där klarade inte av de komplicerade prisfallen. Därför föreslog Bernstorff att Hübner skulle knytas till ambassaden och hjälpa de danska redarna. Då Hübner hade tillbringat en tid i London var han väl påläst inom området.¹⁶ Men resan till London tog längre tid än planerat. Hübner återvände till Köpenhamn först 1760, på grund av hälsoproblem. Men redan 1759 publicerades en anonym antibrittisk pamflett, *Le politique Danois*, och rykten spreds att Hübner var pamflettens författare. Trots att författarskapet var omtvistat klaggjorde britererna att Hübner nu var önskad på den danska ambassaden i London.¹⁷ Det tog ytterligare ett år innan det blev möjligt för Hübner att avresa till London. Mellan juni 1761 och februari 1764 arbetade han med de danska prisfallen i London.

I början av 1762 började Hübner skissa på ett förslag till en ny sjöfart- och handelskonvention mellan Danmark och Storbritannien. Förslaget byggde på de

principerna om de neutralas rättigheter som han betonat i sina tidigare arbeten. I grund och botten hävdade Hübner att de neutralas rättigheter var en del av folk-rätten. Rättigheterna hade alltså naturrättsliga grunder och gällde alla nationer. Det gick naturligtvis mot den brittiska doktrinen enligt vilken villkor för neutral handel och sjöfart specifikt definierades i bilaterala avtal. Bernstorff uppfattade förslaget som oacceptabelt och det offentliggjordes inte.

Hübner återvände hem till Köpenhamn i februari 1764, strax före krigets slut. Året därpå anställdes han som avlönad professor i filosofi och historia vid Köpenhamns universitet och han stannade i tjänsten till sin död. Det händelserika året 1772 utnämndes han till rektor för universitetet. Trots detta kan hans universitetskarriär inte beskrivas som särskilt framgångsrik. Han undvek att undervisa och ogillades av studenterna. Hübner var främst en politisk tänkare och publicist, inte en lärare. Han engagerade sig i den ekonomiska debatten i Danmark, speciellt i jordbruksfrågor. År 1769 grundade han, tillsammans med sin gamle gynnare Bernstorff, Landhusholdningsselskabet i Köpenhamn.¹⁸ Han delade sitt intresse för jordbruksfrågor med en annan neutralitetstänkare, nämligen Ferdinando Galiani.

Vad gör Hübners verk om de neutralas rättigheter speciella? Och vad gör honom relevant för Sveriges neutralitet under Gustav III:s tid? Hübner hade en unik förmåga att kombinera naturrättsliga och historiska argument med detaljerade kunskaper om förhållandena i den danska neutrala sjöfarten under sjuårskriget. I *Essai sur l'Histoire du droit naturel* argumenterade Hübner för behovet att bygga internationella relationer på naturrätten. Han hävdade att de naturrättsliga principerna redan användes inom samhällen men ännu inte mellan samhällen, det vill säga stater. Detta var enligt honom den egentliga orsaken till alla krig. De internationella relationerna präglades av anarki och krig i stället för ordning och samarbete. Hegemonikampen mellan de stora utgjorde ett hot mot hela mänskligheten och civilisationen.¹⁹

Det centrala begreppet i hans perspektiv på de mänskliga relationernas art var "sociabilitet". Sociabilitet är också en grundläggande förutsättning för handelsutbyte och följaktligen måste handelsutbyte ses som något som karaktäriserar civiliserade samhällen.²⁰ Hübners argument och hur de lades fram i hans verk följde nära den samtida politiska och ekonomiska diskursen. Anders Nordencrantz, den mest produktive skribenten i ekonomiska ämnen i Sverige, följde till exempel i sina verk samma naturrättsliga argumentation och samma narrativ av naturrättsens historia i sin *Til Rikens höglofl. Ständer församlade wid Riksdagen ÅR 1760*.²¹ Men Nordencrantz var mindre intresserad av internationella relationer.

Två andra av Hübners verk är mer intressanta när det gäller neutralitet och internationella relationer. I *Journal de Commerce* från 1759 publicerade han artikeln

”Reflexioner impartiales sur le droit des Nations belligerantes de saisir les batimens neuters” och två volymer av *De la saisie des batimens neutres, ou Du Droit qu’ont Les Nations Belligerantes d’arrêter les navires des Peuples Amis* kom ut i Haag samma år. Speciellt det andra arbetet gav viktiga argument för de neutralas rättigheter och den rättsliga problematiken kring kapade fartyg.

Hübner argumenterade för de neutralas rättigheter att segla fritt utifrån naturrätten. Eftersom fred och handelsutbyte var fördelaktiga för alla staters välfärd borde alla stater sträva efter att upprätthålla dessa. Följaktligen, borde de neutrala undvika att handla med krigförande och begränsa sina kommersiella kontakter under krigstid till de övriga neutrala. Verkligheten såg naturligtvis helt annorlunda. Hübner ansåg alltså de neutralas utnyttjande av krigskonjunkturen som ett brott mot naturrätten. I denna anda argumenterade han för neutralitet som en ny och bättre grund för internationella relationer.²² Själva begreppet krigskontraband, som var centralt i alla debatter om de neutralas rättigheter sedan Hugo Grotius, var enligt Hübner ett uttryck för motsättningar mellan naturrättsliga principer och 1700-talets diskurs om neutralitet. Som den holländske historikern Koen Stapelbroek påpekade: ”The invention of the term contraband itself was a corruption of the idea of neutrality from the point of view of Hübner’s idea of natural law and made it subject to a struggle of national interests over the rights of belligerents and neutrals.”²³ Vi kan alltså läsa Hübner, å ena sidan, som en arkitekt av de neutralas rättigheter enligt naturrätten; en filosof distanserad från den danska realpolitiken. Å andra sidan, skrev han sina verk mitt i sjuårskriget, när Storbritannien introducerade en ny politik som direkt riktade sig mot de två framgångsrika neutrala staterna Holland och Danmark.

Den brittiska politiken mot neutrala definierades i två nya förordningar, de så kallade ”Rule of the War of 1756” och ”Doctrine of Continuous Voyage”. Förordningarna var en direkt reaktion på de neutralas exploatering av den koloniala handeln i Västindien. De var av avgörande betydelse för förståelsen av de neutralas handel och sjöfart under sjuårskriget och under de följande krigen 1778–1783 och 1793–1815. För att förstå förhållandet mellan sjuårskriget i Västindien och Hübners idéer om neutralitet måste vi vända oss till det koloniala systemet i Västindien.²⁴ Både Storbritannien och Frankrike hade sockerproducerande kolonier i Västindien. Eftersom sockerproduktionen och den koloniala handeln växte snabbt under seklet ökade också Västindiens finanspolitiska betydelse. Att skada fiendens handelsutbyte med Västindien blev ett viktigt krigsmål och eftersom den brittiska flottan var starkare var det framförallt Frankrike som drabbades av störningar i kolonialhandeln. Frankrike var alltså mest intresserad av de neutralas hjälp.

I fredstid reglerades handelsutbyte mellan kolonier och moderlandet genom särskilda monopolprivilegier. Endast privilegierade fartyg från moderlandet fick transportera varor från och till kolonierna. Men i krigstid skadades den svagare sjömaktens handel med kolonierna. Frankrike öppnade sin koloniala handel för de neutrala staterna – danskar och holländare – för att minimera förluster. Eftersom Danmark och Holland hade egna kolonier i Västindien kunde de franska koloniala varorna fraktas via de neutralas ör. Detta var alltså grunden för den lönsamma neutrala handeln mellan Västindien och Europa.

Britterna var naturligtvis väl medvetna om denna trafiks natur men de hade sina avtal med Danmark och Holland och dessa uteslöt socker och andra koloniala varor från krigskontraband. För att komma åt den neutrala handeln hävdade britterna i stället att den danska och holländska handeln var illegal därför att den stred emot den koloniala handels regelverk, enligt principen att samma handelsprivilegier gäller under krig och fred. Koloniala produkter från franska Västindien fick fraktas i franska skepp, allt annat var olagligt. Detta var argumentet i "Rule of the War of 1756" och även "Doctrine of Continuous Voyage" följde liknande resonemang. Den hindrade de neutrala från att frakta varor mellan kolonier i Västindien och köpare i Europa. Ett fartygs resa ansågs vara oavbruten även om man stannade i några neutrala hamnar på vägen från Västindien. Den betraktades inte som ett antal resor mellan neutrala och krigförande hamnar. Skillnaderna kan tyckas hårfinna men de var viktiga för tolkningen av de neutralas rättigheter och följaktligen av det legala eller illegala i att konfiskera deras fartyg och laster.²⁵

Hübners arbete från 1759 måste alltså läsas i denna västindiska kontext. Han hävdade att den naturliga neutrala handeln baserades på naturrätten och därmed var fri från alla merkantilistiska inskränkningar (läs handelsprivilegier), vare sig de skapades av fransmän eller briter. Det var tvärtom "Rule of the War of 1756" som stred mot naturrätten. Inga krigförande länder fick lagligen bryta eller begränsa den neutrala handeln på grund av merkantilism. På ett sätt kan vi alltså läsa Hübners argumentation mot den brittiska politiken som en typisk 1700-talskritik av merkantilismen.²⁶

Hübner refererar inte till den svenska neutraliteten, vilket kan tyckas märkligt i en bok där den danska neutraliteten spelar en så viktig roll. Sverige och Danmark började samarbeta kring neutraliteten redan i slutet av sextonhundratalet. År 1691 undertecknade Danmark och Sverige "Union des Neutres pour la sécurité de la navigation et du Commerce" som skulle skydda deras neutrala handel och sjöfart under nioårskriget (1688–1697).²⁷ Även i början av sjuårskriget undertecknade de två nordiska rikena en neutralitetskonvention som skulle skydda sjöfarten i

Östersjön. Men samarbetet mellan Danmark och Sverige var mycket kort. Redan i mars 1757 inträdde Sverige i kriget mot Preussen.²⁸

Den viktigaste förklaringen till varför Sverige saknas i Hübners verk är nog att hans arbete siktade på den neutrala handeln och sjöfarten i Västindien, som var i fokus för 1700-talets diskussion om de neutralas rättigheter. Det fanns betydande skillnader i hur man såg på den neutrala handeln i Västindien och i Östersjön. Svenskarna var inte engagerade i diskussionerna om de neutralas rättigheter under sjuårskriget, eftersom Sverige hade andra relationer med Storbritannien än Danmark eller Holland. Sverige hade ingen koloni i Västindien – än så länge – och följaktligen inget intresse av transithandeln mellan de franska kolonierna och Europa. Tjugo år senare var situationen annorlunda. Mellan 1778 och 1780 blev Hübners argument åter relevanta och nu även för Sverige. Dessutom, efter det nordamerikanska frihetskriget år 1784, kom Sverige i besittning av Saint Barthélemy, en västindisk ö som under de franska revolutionskrigen gjordes till en fristad för neutral handel och sjöfart under svensk flagga, på exakt samma sätt som den holländska Sint Eustatius och danska Sankt Thomas och Sankt Jan var under sjuårskriget.

Den väpnade neutraliteten 1780–1783 och Sveriges handel och sjöfart

Det har ovan påpekats att utrikeshandelns struktur delvis kan förklara Sveriges bristande intresse för neutralitetsfrågor under frihetstiden; det fanns helt enkelt ingen lukrativ transithandel mellan Västindien och Sverige. Men det betyder inte att Sverige skulle sakna ekonomisk politik för handel och sjöfart. Tvärtom, sedan slutet av stora nordiska kriget förde Sverige en mycket medveten politik på handels- och sjöfartsområdet. Politiken utvecklades i tre olika inriktningar. Den första inriktningen gällde de viktigaste exportvarorna. Sverige var Europas ledande järnexportör och leverantör av skeppsbyggnadsmaterial som tjära och beck, vilka var viktiga strategiska produkter. För Sveriges del var stångjärn den överlägset viktigaste exportvaran. Det är lätt att förbise den strategiska betydelsen som dessa varor hade eftersom litteraturen främst fokuserat på den exotiska och spektakulära koloniala handeln.

Den andra viktiga inriktningen för svensk utrikeshandel och sjöfart blev satsningen på Sydeuropa. Det började med saltimporten från Portugal och Medelhavet, som kompletterades med exporten av svenska produkter. Utöver stångjärn, tjära och beck blev även sågade varor viktiga i denna handel. Handelsutbyte med skrymmande men billiga varor kompletterades med fraktfart. En viktig förutsättning för

handelsutbyte och fraktfart på Sydeuropa var fredstraktaten med barbareskstaterna i Nordafrika. Barbareskstaterna (Alger, Tripoli och Tunis) hörde formellt till det ottomanska riket men de förde en självständig krigspolitik mot europeiska stater. Nordafrikanska korsarer kapade kristna fartyg, sålde deras laster och förslavade besättningarna. Det främsta sättet att säkra sjöfarten i Medelhavet var då att skriva fredstraktat med dessa stater och ge stora gåvor (mutor) till deras härskare.²⁹ Det första svenska traktatet skrevs med Algeriet år 1729. En kombination av neutralitet i de stora krigen och fredstraktaten med barbareskstaterna gjorde svenska fartyg relativt säkra och därmed efterfrågade av befraktare. Under franska revolutionskrigen ökade den svenska fraktfarten ytterligare.³⁰ Fraktfarten gick framförallt mellan olika hamnar i Medelhavet men svenska fartyg kunde befraktas även för resor över Atlanten. På sådant sätt deltog svenskarna även i transatlantisk handel.

Det tredje området där Sverige bedrev betydande handel var Asien. Sedan 1731 hade Sverige ett eget ostindiskt kompani. Det var förvisso mindre än de stora engelska, holländska och franska kompanierna, men det spelade en viktig roll i handeln med Kanton, särskilt för import av te. I likhet med de andra handels- och sjöfartsområdena var neutralitet även i kompanihandeln med Kanton en viktig konkurrensfördel.

Den neutrala handelns utveckling under 1770-talet avspeglade händelser på den andra sidan av Atlanten. Så länge kriget endast gällde rebellerna i de brittiska kolonierna berördes inte de neutrala. Med det franska inträdet i kriget år 1778 förändrades situationen. Från sommaren 1778 tilltog den diplomatiska aktiviteten av icke-krigförande stater med betydande maritima intressen. Holländarna och danskarna såg samma vinstmöjligheter som under sjuårskriget och de ville gå i transitsjöfart i Västindien. Den här gången var dock situationen annorlunda på grund av Rysslands aktiva roll. Danmark och Ryssland hade slutit en långsiktig allianspakt år 1773 och de förde en mer samordnad utrikespolitik. I Sverige regerade sedan statskuppen 1772 Gustav III med sin mer ambitiösa och aggressiva utrikespolitik.

Danmarks mest vitala kommersiella intressen var igen transithandeln i Västindien, följaktligen handlade danskarna *i stället* för de krigande (det vill säga fransmännen). Sveriges utrikeshandel bestod av export av stångjärn, tjära, beck och sågade varor. Man handlade *med* de krigande (Frankrike och Spanien) och inte *i stället*. Det var en liten men viktig nyansskillnad. Vilka var Rysslands intressen i den neutrala handeln? Ryssland hade inte någon stor handelsflotta och därmed inget behov av att skydda den neutrala sjöfarten. Den ryska exporten var betydande men den gick på brittiska och holländska fartyg. Ryssland och Sverige exporterade dessutom samma varor och konkurrerade därmed om samma köpare.

Danmark och Sverige exporterade förvisso inte samma varor, men danskarna uppfattade den svenska trampfarten som potentiellt konkurrerande. Således såg danskarna ett möjligt närmande mellan Ryssland och Sverige inte bara som ett politiskt utan även kommersiellt hot.³¹ År 1778 föreslog den danske utrikesministern Andreas Peter Bernstorff Ryssland ett exklusivt neutralitetssamarbete. Den danske historikern Aage Friis hävdar att Bernstorffs förslag egentligen kopierade Martin Hübners gamla utkast till konventionen mellan Storbritannien och Danmark från 1762.³² Danmark och Ryssland kom dock inte överens om villkoren för samarbetet och de nordiska makterna fortsatte att föra sin egen politik fram till 1780.

I februari 1780 utfärdade Katarina den stora den ökända proklamationen om väpnad neutralitet. Proklamationen var en direkt reaktion på de kränkningar som ryska fartyg utsattes för vid Gibraltar av spanska kapare. Den ryska tsaritsan hävdade att hon inte längre kunde acceptera kränkningar av hennes sjöfart och hotade med att flottan skulle skickas till Medelhavet. Hon föreslog också att de övriga europeiska hoven borde ansluta sig till hennes principer om neutral handel och sjöfart. Dessa principer, egentligen Bernstorffs förslag från 1778, var:

(1) de neutralas rätt att navigera fritt mellan krigförande hamnar och kuster; (2) "fritt skepp gör fritt gods", med undantag för kontraband; (3) definitionen av kontraband bör vara entydig och den bör accepteras av alla stater; (4) de neutrala bör respektera hamn- eller kustblockaden endast om denna är verksam; (5) de nämnda principerna bör offentliggöras och tjäna som vägledning för stater och deras kapare.

De fem principerna kan tyckas befinna sig långt bort från Hübners naturrättsliga diskurs om sociabilitet och handel. Men de hävdar att ett system av internationella relationer borde bygga på allmänt giltiga rättigheter som utgår från naturrätten. Utgångspunkten för ett sådant system är dessutom en uppfattning om att små och stora stater har samma rättigheter. Neutralitet i denna kontext uppfattades alltså inte som en paragraf i bilateralt avtal mellan två stater, utan som en varaktig princip av folkrätten.

Riktningen i Katarinas den storas deklARATION var svår att förena med Rysslands traditionella stormaktspolitik och det gjorde de andra europeiska staterna tveksamma. Deklarationen var så överraskande att brittiska politiker först såg den som ett uttryck för en politik mot Bourbon-huset; Katarina den stora reagerade direkt på de spanska kränkningarna av neutral sjöfart i Medelhavet, och Spanien var Frankrikes allierade.³³ I mitten av 1780 anslöt sig Danmark och Sverige till neutralitetsdeklarationen, därmed bildades det väpnade neutralitetsförbundet. Planer för gemensam konvojering under 1781 inleddes. Under åren 1781–1783

anslöt sig sedan Preussen, Österrike, Portugal och Bägge Sicilierna till neutralitetsprinciperna men de inledde inte några försök att samordna de neutralas gemensamma skydd av sjöfarten. Holland förhandlade om sitt deltagande i förbundet under hösten 1780 men hamnade i krig mot Storbritannien innan man lyckades att skriva på ett samarbetsavtal med Ryssland.

Även den blivande presidenten John Adams, då en amerikansk diplomat som under 1780 befann sig i Holland, välkomnade entusiastiskt Katarina den storas deklARATION. Han förutspådde att deklARATIONEN snart skulle innebära ett erkännande av Förenta staternas självständighet. För att stärka de amerikanska chanserna i Sankt Petersburg utsåg den amerikanska kongressen Francis Dana, John Adams sekreterare, till republikens sändebud i Ryssland. Men Danas resa till Ryssland kan inte beskrivas på ett annat sätt än som helt misslyckad. Han fick inte träffa några viktigare ryska representanter. Den misslyckade amerikanska missionen visar det tvetydiga innehåll som Katarinas deklARATION och neutralitetsförbundet haft.

Som den amerikanske historikern David M. Griffiths påpekade:

Congress displayed a total misunderstanding of the aims of the armed neutrality by proclaiming a 'leading and capital point' to be the admission of the United States 'as a party to the convention of the neutral maritime powers for maintaining the freedom of commerce. This regulation in which the Empress is deeply interested, and from which she has derived so much glory, will open the way for your [Francis Dana's] favourable reception'...³⁴

Men var den amerikanska reaktionen så förvånande? I köpmannakretsarna i Europa och bland de intellektuella välkomnades deklARATIONEN som något verkligt nytt. Reaktionen av Ferdinando Galiani i Neapel, Hübners viktigaste efterföljare när det gäller de naturrättsliga grunderna för neutralitet, är belysande. Galiani skrev sin bok *Dei doveri dei principi neutrali verso* två år efter Katarina den storas proklamation. Verket kan inte ses som något annat än ett argument för ett neapolitanskt deltagande i den väpnade neutraliteten. Det framgår tydligt att Galiani uppfattade den väpnade neutraliteten som en möjlig början till en helt ny typ av internationella relationer. Medlemmarna i neutralitetsförbundet hade möjlighet att bygga upp sina relationer på fred och ömsesidigt förmånligt handelsutbyte, precis i den mening som handelsutbytets sociabilitet tolkades. En viktig del i argumentationen var att det nya systemet gjorde det möjligt för små stater, och de flesta neutrala var små stater, att bevara sin självständighet och överleva i ett statssystem som präglades av ständiga krig.³⁵

Slutord

Essän diskuterade inledningsvis två motstridiga uppfattningar om neutralitet under 1700-talet. Katarina den storas väpnade neutralitet från 1780–1783 öppnade för en ny och mer positiv tolkning av begreppet, en tolkning som närmare anknöt till 1700-talets diskussion om folkrätten. Men det är svårt att finna några belägg i Gustav III:s eller Katarina den storas politik på att de tog till sig denna tolkning av deklarationen. Gustav III:s syfte i samarbetet var att förbättra relationerna med Ryssland vilket skulle försvaga Danmarks ställning i norra Europa. Det gav honom dessutom för ett ögonblick möjlighet att spela en viktigare roll i den europeiska politiken än han tidigare haft. Men så snart nordamerikanska frihetskriget var över började han förbereda ett anfällskrig mot Danmark. Paradoxalt nog kan man säga att den väpnade neutraliteten bidrog till Gustav III:s kommande krig. Den kommersiella högkonjunktur som Sverige upplevde under några år gjorde det statsfinansiella läget i Sverige mindre ansträngt än i början av 1770-talet och den skapade resurser för utbyggnad av flottan. Det är lika svårt att se några spår av den väpnade neutraliteten i Rysslands utrikespolitik. Katarinas deklaration som av vissa tolkade som början på en ny era av internationella relationer blev en märklig parentes i Rysslands historia.

Northern bears taught to dance. Brittisk karikatyr från 1801, en reaktion på den andra väpnade neutraliteten 1800–1801.

Den brittiska reaktionen på det andra neutralitetsförbundet, från 1800, visar dock att den uppfattades som potentiellt farligt av förbundets främsta måltavla. År 1800, anslöt sig Ryssland, Sverige, Danmark och Preussen till förbundet som igen skulle skydda den neutrala sjöfarten mot Frankrike och Storbritannien. Britterna skickade omedelbart en flottstyrka till Östersjön för att stoppa förbundet. Den danska flottan attackerades och besegrades utanför Köpenhamn. Den svenska flottan undvek samma öde tack vare statskuppen i Sankt Petersburg som ledde till den ryska politikens omorientering och ett effektivt slut för det andra neutralitetsförbundet.

Neutraliteten överlevde dock Napoleonkrigen och blev under 1800-talet en accepterad politik för många små stater i Europa och i Amerika. Inte minst USA, 1900-talets supermakt, följde under 1800-talet en konsekvent neutralitetspolitik. Det gäller framförallt i seklets början, under revolutions- och Napoleonkrigen. Det är dock viktigt att påpeka att USA:s ställning under denna tid var mer jämförbar med små neutrala stater som Danmark, Sverige eller Portugal. Den svenske historikern Ove Bring, experten på folkrättens historia, lyfter fram den andra Haagkonferensen 1907 som den neutrala politikens höjdpunkt.³⁶ Första världskriget förändrade dock situationen totalt. 1900-talets lösningar på säkerhetsproblematiken blev internationella organisationer som avspeglade maktbalansen vid de två världskrigens slut (Nationernas förbund, Förenta nationerna). Medlemskap i dessa organisationer var svårt att förena med neutralitet och neutralitet fick åter igen en mer negativ klang som kan förknippas med den första linjen i 1700-talets neutralitetsdiskurs.

Noter

Denna essä är en omarbetad version av mitt bidrag till COSMOS-projektet, ett tvärvetenskapligt samarbete mellan 1700-tals forskare under Göran Rydéns ledning. Jag vill tacka projektets deltagare för värdefulla kommentarer.

1. Stockholm, Riksarkivet, Kommerskollegium Huvudarkivet, CIIB. Sjöpassdiarier 1783–1800.
2. För översikt av internationella relationer under 1700-talet se Paul W. Schroeder, *The Transformation of European Politics 1763–1848* (Oxford, 1994); Hamish M. Scott, *The Birth of A Great Power System 1740–1815* (New York, 2006) och för ett intressant statsvetenskapligt perspektiv se John G. Ikenberry, *After Victory: Institutions, Strategic Restraint and the Rebuilding of Order after Major Wars* (Princeton NJ, 2001).

3. Gustav II Adolf kritiserade tyska småstaters neutralitet som omoralisk, och han kunde med detta som grund kräva deras deltagande i kriget. I en annan situation, när det blev fördelaktigt för honom, kunde han acceptera den. Ove Bring, *Neutralitetens uppgång och fall – eller den gemensamma säkerhetens historia* (Stockholm, 2008), s. 35–38.
4. Begreppet *bellum justum* har medeltida rötter men i 1700-talets kontext kan det relateras främst till Hugo Grotius och Alberico Gentili. Se Bring 2008, s. 38–40; Mikael af Malm-borg, *Neutrality and State-Building in Sweden* (Basingstoke, 2001), s. 14.
5. Istvan Hont, *Jealousy of Trade: International Competition and the Nation-State in Historical Perspective* (Cambridge MA, 2005). Se också Koen Stapelbroek, "The Rights of Neutral Trade and its Forgotten History", i Koen Stapelbroek (red.), *Trade and War: The Neutrality of Commerce in the Inter-State System* (Helsinki, 2011), s. 4.
- .6 Hont 2005, s. 159 f. Se också: Anthony Pagden, "The Language of Political Theory in Early Modern Europe", Istvan Hont (red.), *The Language of Sociability and Commerce: Samuel Pufendorf and the Theoretical Foundations of the Four-Stage Theory* (Cambridge, 1987), s. 253–256.
7. Koen Stapelbroek, "Universal Society, Commerce and the Rights of Neutral Trade: Martin Hübner, Emer de Vattel and Ferdinando Galiani", Petter Korkman & Virpi Mäkinen (red.), *Universalism in International Law and Political Philosophy* (Helsinki, 2008); Koen Stapelbroek, *Love, Self-Deceit, and Money: Commerce and Morality in the Early Neapolitan Enlightenment* (Toronto, 2008).
8. Stapelbroek 2008, s. 80–82. Galianis bok översattes till tyska 1790 som *Recht der Neutralität* (Leipzig, 1790).
9. Lance E. Davis & Stanley L. Engerman, *Naval Blockades in Peace and War: An Economic History since 1750* (New York, 2006), s. 6.
10. Georg Maria Welling, *The Prize of Neutrality: Trade Relations between Amsterdam and North America 1771–1817: A Study of Computational History* (Groningen, 1998) (diss.), s. 24 f.
11. Ole Feldbæk, "Eighteenth-Century Danish Neutrality: Its Diplomacy, Economics and Law", *Scandinavian Journal of History*, 1983:8, s. 5.
12. Carl August Zachrisson, *Sveriges underhandlingar om beväpnad neutralitet åren 1778–80* (Uppsala, 1863), s. 3–5.
13. Den mest fullständiga bilden av Martin Hübners liv ges i Aage Friis, *Berstorfferne og Danmark: bidrag til den danske stats politiske og kulturelle udviklingshistorie 1750–1835*, 2 bd (Köpenhamn, 1919), och i *Dansk biografisk lexikon* VIII (Martin Hübner). Se också Thorvald Boye, *De væbnede neutralitetsforbund: et afsnit av folkerettens historie* (Kristiania, 1912). När det gäller Hübners plats i naturrättens och filosofins historia se främst Stapelbroek 2008; Torsten Gihl, "Hübner, Vattel och 'den väpnade neutraliteten'", *Festskrift tillägnad Nils Stjernberg* (Stockholm, 1940), s. 96–103, och Stephen Neff, *The Rights and Duties of Neutrals* (New York, 2000). För Hübners arkiv se Friis 1919, s. 395 f.
14. Johan (Westerman) Liljenrantz gjorde sin Italienresa under samma år. Om Liljenrantz och neutraliteten under Gustav III:s tid se Leos Müller, "Sweden's Neutral Trade

- under Gustav III: The Ideal of Commercial Independence under the Predicament of Political Isolation”, i Stapelbroek 2011. Svensk och dansk neutral sjöfart under perioden 1750–1800, se Dan H. Andersen, *The Danish Flag in the Mediterranean: Shipping and Trade, 1747–1807*, 2 bd (Köpenhamn, 2000) (diss.); Leos Müller, *Consuls, Corsairs, and Commerce: The Swedish Consular Service and Long-Distance Shipping, 1720–1815* (Uppsala, 2004).
15. Rättspraxis i de brittiska domstolarna studeras av Tara Helfman, ”Commerce on Trial: Neutral Rights and Private Welfare in the Seven Years War”, i Stapelbroek 2011, s. 14–41.
16. Försäljningskatalog av Martin Hübners bibliotek trycktes efter hans död år 1795, som *Index Librorum, Martinus Hubner* (Köpenhamn, 1795). Katalogen ger en inblick i Hübners läsintressen. Den innehåller ett ovanligt stort antal böcker på engelska som han anskaffade under 1750- och 1760-talen, men franska och danska dominerar naturligtvis. Ämnen är: ekonomi, handel, internationell politik, historia men det finns också journaler som *as Universal Magazine of Knowledge and Pleasure, The London Magazine, Gentleman's Monthly Intelligence*, och *The Gentleman's Magazine*.
17. *Le politique danois, ou, L'ambition des Anglais démasquée par leurs pirateries* (Köpenhamn, 1759). Maubert de Gouvest utpekades som den riktige författaren, se Stapelbroek 2008, s. 72, n.
28. Om Maubert de Gouvest, se Ere Nokkala, *Passions and the German Enlightenment: The Political Thought of J.H.G. von Justi* (Firenze, 2010) (PhD Thesis), s. 205 f.
18. Friis 1919, s. 117–133.
19. Stapelbroek 2008, s. 67.
20. *Essai sur l'histoire du droit naturel (London, 1757–1758)*.
21. Anders Nordencrantz, *Til Rikets Höglofl. Ständer församlade wid Riksdagen år 1760* (Stockholm, 1759). Se Lars Magnusson, *Korruption och borgerlig ordning: naturrätt och ekonomisk diskurs i Sverige under Frihetstiden*, Uppsala Papers in Economic History, nr 20 (Uppsala, 1989).
22. Stapelbroek 2008, s. 70.
23. Stapelbroek 2008, s. 71.
24. Helfman 2011.
25. Helfman 2011, s. 15.
26. Martin Hübner, *De la Saisie des batimens neutres*, 2 bd (Den Haag, 1759), s. 250–283.
27. Malmberg 2001, s. 31.
28. Gunner Lind, ”The Making of the Neutrality Convention of 1756: France and her Scandinavian allies”, *Scandinavian Journal of History*, 1983, s. 171–192; Patrik Winton, ”Sweden and the Seven Years War, 1757–1762: War, Debt and Politics”, *War in History* 2012:1, s. 5–31.
29. För svensk forskning, se Johan Henrik Kreüger, *Sveriges förhållanden till barbaresk staterna i Afrika* (Stockholm, 1856), Müller 2004, och senast Joachim Östlund ”Swedes in Barbary Captivity: The Political Culture of Human Security, Circa 1660–1760”, *Historical Social Research*, 2010:4, s. 148–163.
30. Müller 2004, s. 133–166.

31. Müller 2011, s. 148.

32. "Det er ikke helt udredet, hvilken Brug A. P. Bernstorff gjorde af Materialet, men den hübnerske Formulering genfindes paa vasentlige Punkter i de beroemde Udkast fran 1778, der indgik i Neutralitetserklaeringen af 9. Marts 1780", Friis 1919, s. 129.

33. Om Katarina den storas motiv, se framförallt Isabel De Madariaga, *Britain, Russia, and the Armed Neutrality of 1780: Sir James Harris's Mission to St. Petersburg during the American Revolution* (New Haven CT, 1962).

34. David M. Griffiths, "American Commercial Diplomacy in Russia, 1780 to 1783", *The William and Mary Quarterly*, July, 1970:3, s. 383.

35. Koen Stapelbroek, "The Progress of Humankind in Galiani's *Dei Doveri dei Principi Neutrali*: Natural Law, Neapolitan Trade and Catherine the Great", i Stapelbroek 2011, s. 175 f.

36. Bring 2008, s. 15.

Summary:

Swedish Shipping, Neutrality, and the First League of Armed Neutrality, 1780–1783

The purpose of this article is to follow two contradictory perceptions of neutrality in the political discourses of the mid-eighteenth century. One perception drew on the philosophy of natural law and the beneficial view of trade and sociability; here neutrality was perceived as a good and moral basis for peaceful inter-state relations. The second perception derived from the mercantilist view of international trade as an alternative means of warfare; here neutrality was perceived as a shameless exploitation of warfare. It is argued that the concept of neutrality went through an important development in the period between the Seven Years' War and the American War of Independence, and that the Danish writer Martin Hübner played an important role in this development. Hübner's view of neutrality, drawing on both discourses, became embodied indirectly in the declaration of the First League of Armed Neutrality in 1780, composed during the American War of Independence. The League was the joint action of three neutral countries, Russia, Sweden, and Denmark, intended to stop the British harassment of neutral trade and shipping. When Sweden joined the League, it acknowledged this new concept of neutrality as part of its foreign policy.

Keywords: neutrality, neutral flag, the First League of Armed Neutrality 1780-1783, trade and shipping, Martin Hübner, Sweden, the American War of Independence.